

TREBAMO LI OBREDE?

Predavanje – Hrvatsko Nadzemlje – Split 18. ožujka 2015.

© Ivica Žižić

I. slika – Zaborav obreda

Antoine de Saint-Exupéry – *Mali princ*

"Sutradan mali princ ponovo dođe.

"Bilo bi bolje da si došao u isto vrijeme", reče lisica. "Ako dolaziš, na primjer, u četiri sata popodne, ja ću biti sretna već od tri sata. Ukoliko vrijeme bude odmicalo bit ću sve sretnija. U četiri sata bit ću uzbuđena i uznemirena; upoznat ću cijenu sreće! Ali ako budeš dolazio kad ti padne na pamet, nikada neću znati za koji sat da spremim svoje srce... Potrebni su čitavi obredi za to."

"Što je to obred?" upita mali princ.

"I to je nešto što se davno zaboravilo", reče lisica. "To je ono što čini da se jedan dan razlikuje od drugog, jedan sat od drugih sati. Kod mojih lovaca, na primjer, postoji jedan obred. Oni četvrtkom plešu sa seoskim djevojkama. Četvrtak je, dakle, divan dan! Idem u šetnju čak do vinograda. Kad bi lovci plesali kad im padne na pamet, svi bi dani sličili jedan na drugi, i ja ne bih uopće imala odmora."

Zaborav obreda početak je našeg večerašnjeg razmatranja.

„To je nešto što se davno zaboravilo“ – reče lisica. Ali obredi čine jedan različit od drugoga. Obredi su potrebni da bi „spremili svoje srce“. Čitavi obredi su potrebni, inače bi sve bilo isto „svi bi dani sličili jedan na drugi“ i „ne bi bilo odmora“.

Na pitanje – Trebamo li obrede – postoje različiti odgovori.

Najčešći je onaj da mi obrede ne trebamo, jer su obredi nešto primitivno, zaostalo, nešto što nije dostojno čovjeka. Osim toga, obredi izgledaju iracionalno, banalno i smiješno. Obredi se čine poput neke tehnike manipulacije koja čovjeka otuđuje, odvlači od sebe.

Moderni svijet i čovjek s razlogom su nazvani protu-ritualni.

Samo nakratko trebamo se vratiti u povijest. Moderna je vrijeme zaborava obreda a kolijevka tog zaborava je propast starog, feudalnog društva, te pojava svjetovnosti.

Protuvjersko raspoloženje stvoreno u iluminizmu je kolijevka zaborava obreda, štoviše, borbe protiv obreda.

Obredi su se najprije *kritizirali*.

Već u 18 stoljeću“, piše Edward Muir, „termin ritual postaje „prljava riječ“, zamjenski termin za neiskrenost, praznu formalnost“. Stvaranje stereotipa o ritualima nastaje u trenutku prelaska iz tradicionalnog, ceremonijalnog društva u moderno svjetvno društvo u kojem je bilo omraženo sve što je ritualno i što ima kakvu povezanost s religijskom predajom. Rana modernost pokazuje dakle neskriveno neprijateljstvo prema ritualima i blagdanima, smatrajući ih odrazom zaostalog svijeta i njegovih iracionalnih nadanja. Osuđen na propast kao izraz magijske civilizacije, nevjerodostojnih sakralnih autoriteta i ispraznih vjerovanja, ritual postaje nesnošljiv za um i neprihvatljiv za modernog čovjeka.

Obredi su se zatim *odbacivali*.

Moderno društvo ne podnosi rituale. Ta nepodnošljivost je došla na vidjelo u Francuskoj revoluciji u kojoj se više nisu tolerirali ni i korjenitiji proces deritualizacije. Taj obrat već je bio naznačen u Francuskoj revoluciji nakon koje se više nisu tolerirali *čisti rituali (mere rituel)*. Francuska je revolucija najavila rat svim ritualima prošlosti – pučkim, crkvenim, kraljevskim – a na njihovo mjesto postavila javne obrede i političke svetkovine koji su imali promovirati budućnost slobodnoga svijeta. Na mjesto religijskih svetkovina dolaze politički rituali masa koji uzdižu političku ideologiju, nacionalne vrijednosti, vjeru u razum i slobodu. Pojavljuju se laički kultovi povijesnih mitova koji bi trebali zamjeniti vjeru. Porastom netrpeljivosti prema religiji ponovno su porasle gorljive političke proslave koje će kulminirati u ideološkim sustavima fašizma, nacizma, komunizma. U protureligioznom duhu ta su slavlja zanosno svetkovala kraj religije i početak novoga svijeta. oslobođenog od crkvenog skrbništva.

Jednom riječju, lisica je bila u pravu. Moderni je svijet zaboravio obrede. Međutim, na njihovo mjesto je stvorio nešto drugo – idole.

II. slika – Komu ili čemu se klanjati?

Kušnja u pustinji – Lk 4, 1-13

Isus se, pun Duha Svetoga, vratio s Jordana i Duh ga četrdeset dana vodio pustinjom, gdje ga je iskušavao đavao. (...) I povede ga đavao na visoko, pokaza mu odjednom sva kraljevstva zemlje i reče mu: "Tebi ću dati svu ovu vlast i slavu njihovu jer meni je dana i komu hoću, dajem je. Ako se dakle pokloniš preda mnom, sve je tvoje." Isus mu odgovori: "Pisano je: „Klanjaj se Gospodinu, Bogu svomu i njemu jedinom služi!"

Opisana kušnja u pustinji dobro se može primjeniti za ono što se dogodilo s čovjekom i obredom u moderno doba. Za razliku od Isusa, moderni čovjek, zamamljen lažnim obećanjima, pao je u klopku klanjanja idolima.

Oslobađanje čovjeka od obreda vjere ostavilo je tragične posljedice na čovjekovom povijesnom biću. Moderni svijet je postao napučen idolima. Jak utjecaj ideološkog ateizma bio je povezan s njegovom sposobnošću da stvara velike rituale i da zamijeni staru vjeru svjetovnom religijom obećanja. Baš kao što je đavao pokušao napraviti s Isusom u pustinji, novi idoli su izgledali „razumno“, „primamljivo“. Nije bilo razloga da im se ne vjeruje. Njihova obećanja su bila prejak.

Tako su na scenu ljudske povijesti došli novi ideološki obredi. Zapravo, oni su uvijek postojali. Uvijek su ljudi padali na koljena pred idolima. Samo su u moderno doba idoli su preplavili svijet. Svi veliki diktatori i svi veliki tražili su od svojih podanika samo jedno: pokloniti im se, bezrezervno vjerovati. Svijet je ponovno posatao pun obreda, ali obreda bez Boga, obreda koji ne „pripremaju čovjekovo srce“, već obreda koji otuđuju, razaraju, nagone čovjeka da se pokloni zlu.

No, to nije bio kraj prevrata. Nakon razdoblja diktatura i režima, nakon strahota ratova i obreda zla, došlo je doba da se konačno zadovolji čovjekova obredna narav. Nema više smisla boriti se protiv vjerskih obreda, još manje nametati obrede diktatura. Došlo je vrijeme da se vjerski obredi oponašaju i da se iz njih uzme ono najbolje. Sport, trgovina, politika, zabava glavna su područja gdje nastaju novi obredi i gdje se štiju novi idoli.

Moderni čovjek se ponovno našao pred đavlom i pred zamamnim pitanjem: „ako se dakle pokloniš preda mnom, sve je tvoje“.

III. slika – Isusova čežnja i ustanova Euharistije – Lk 22, 7-20

Kada dođe Dan beskvasnih kruhova, u koji je trebalo žrtvovati pashu, Isus posla Petra i Ivana i reče im: “Hajdete, pripravite nam da blagujemo pashu”. (...) Oni odu, nađu kako im je rekao, i pripraviše pashu. Kada dođe čas, sjede Isus za stol i apostoli s njim. I reče im: “Svom sam dušom čeznuo ovu Pashu blagovati s vama prije svoje muke. Jer kažem vam neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem” (...) I uze kruh, zahvali, razlomi ga i dade im govoreći: “Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje. Ovo činite meni na spomen”. Isto tako, pošto večeraše, uze čašu govoreći: “Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas prolijeva”

Isusov obred – posljednja večera – nastaje iz čežnje. On je *svom dušom čeznuo blagovati Pashu sa svojim učenicima*. U spomen svojega dara, Isus ustanovljuje euharistiju. Kruh i vino nosit će spomen na njegovo predanje ljudima. Kruh i vino bit će izraz njegova odgovora na iskušenja: *Klanjaj se Gospodinu, Bogu svomu i njemu jedinom služi!*

No, vratimo se još jednom na fenomen suvremenih obreda, jer naša priča o obredu još nije gotova. Ona ima zanimljiv nastavak. A radi se baš o čežnji. Naime, obredi sporta, trgovine, politike i zabave ciljaju zahvatiti ljudsko srce i u njemu stvarati potrebe.

Svi dobro poznajemo kult novoga u kojega se tako lako uvučemo. Štovatelji iphona, pojedinih pjevača, obožavatelji politika, robovi aparata za sreću, ovisnici o zabavi. Moderni obred lako u nama pomute onu istinsku čežnju i stvore u nama lažne potrebe. Moderni su obredi mnogo opasniji i mnogo lukaviji. Oni manipuliraju nama „na daljinu“ i „u dubinu“,

stvaraju od nas sitne robove, iskorijenjuju nas iz našeg pravog identiteta i što je najvažnije guše našu istinsku čežnju za obrednim slavljem.

Učinak tog gubitka istinske čežnje je dramatičan. Jedan talijanski filozof kaže da moderno doba stvorilo situaciju čovjeka koji želi plesati iako više ne čuje glazbu.

„I dalje izvodimo iste pokrete kojima su nas podučili djedovi, više-manje se suzdržavamo od posla, više-manje pomno pripremamo našu božićnu puricu ili uskršno janje, smiješimo se, darivamo i pjevamo, ali više ne čujemo glazbu, više ne znamo „svetkovati“. Pa ipak, ne možemo od blagdana odustati, pa u svakoj prigodi, čak i mimo zapovjednih blagdana, tragamo za onim osobitim – i izgubljenim – načinom življenja i djelovanja koji nazivamo „feštanjem“. Uporno plešemo, prikrivajući gubitak glazbe grmljavinom diskoteka i zvučnika, nastavljamo rasipati i uništavati, sve češće i sam život (...)“.

Ne, više ne znamo slaviti. Lisica je bila u pravu. Ono što mi nazivamo slavljem i obredom je najčešće totalna laž i totalna idolatrija.

Treba pronaći onu čežnju kojom Krist slavi svoju Pashu da bismo otkrili što je to pravi obred koji daje život i vraća iskrenost. A o tome nam najbolje govori *uskršno jutro* na putu u Emaus.

IV. Emaus – slika kršćanskog obreda Lk 24, 13

---

¹³I gle, dvojica su od njih toga istog dana putovala u selo koje se zove Emaus, udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija. ¹⁴Razgovarahu međusobno o svemu što se dogodilo. ¹⁵I dok su tako razgovarali i raspravljali, približi im se Isus i pođe s njima. ¹⁶Ali prepoznati ga - bijaše uskraćeno njihovim očima. ¹⁷On ih upita: "Što to putem pretresate među sobom?" Oni se snuždeni zaustave ¹⁸te mu jedan od njih, imenom Kleofa, odgovori: "Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?"

¹⁹A on će: "Što to?" Odgovore mu: "Pa ono s Isusom Nazarećaninom, koji bijaše prorok - silan na djelu i na riječi pred Bogom i svim narodom: ²⁰kako su ga glavari svećenički i vijećnici naši predali da bude osuđen na smrt te ga razapeli. ²¹A mi se nadarmo da je on onaj koji ima otkupiti Izraela. Ali osim svega toga ovo je već treći dan što se to dogodilo. ²²A zbuniše nas i žene neke od naših: u praskozorje bijahu na grobu, ²³ali nisu našle njegova tijela pa dođoše te rekoše da su im se ukazali anđeli koji su rekli da je on živ. ²⁴Odoše nato i neki naši na grob i nađoše kako žene rekoše, ali njega ne vidješe." ²⁵A on će im: "O bezumni i srca spora da vjerujete što god su proroci navijestili! ²⁶Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?" ²⁷Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu. ²⁸Uto se približe selu kamo su išli, a on kao da htjede dalje. ²⁹No oni navaljivahu: "Ostani s nama jer zamalo će večer i dan je na izmaku!" I uniđe da ostane s njima.

³⁰Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, izreče blagoslov, razlomi te im davaše. ³¹Uto im se otvore oči te ga prepoznaše, a on im iščeznu s očiju. ³²Tada rekoše jedan drugome: "Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?" ³³U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem.

Isus je uskrsnuo. Pobijedio je smrt. Uskrsno jutro je svanulo. Ali učenici to ne primjećuju. Njihovi pogledi su zaustavljeni na golgoti, u tami stradanja. Za njih više nema nade. I zato odlaze daleko.

Potreban je obred da bi vidjeli i spoznali da je Krist uskrsnuo.

Riječi nisu dostatne. Od njih doduše *gori srce*. Čak i ono što su rekle žene – da je Isus uskrsnuo – ne djeluje tako uvjerljivo. Ali obred – lomljenje kruha – otvara oči. Obred mijenja život. Obred je mjesto gdje se razumiju pisma i gdje se shvaća poslanje: *u isti čas se digoše i vratiše u Jeruzalem*.

Događaj iz Emausa na najbolji način opisuje bit kršćanskog obreda i odgovara na pitanje trebamo li obrede?

Kao vjernici, da, mi trebamo obred. Bez obreda ne bismo bili vjernici. Trebamo obred da nam se otvore oči u vjeri. Ali trebamo obred da bismo same sebe vidjeli kao dio ove prekrasne Božje priče u svijetu.

U kršćanskom se obredu daje „nezaboravni događaj“ Isusa Krista koji je tako snažan da dopire sve do ovoga danas. To je obred koji se događa u snazi onoga „Ovo činite meni na spomen“. Kad bismo zaboravili taj obred – mi više ne bismo bili vjernici.

Kršćanski obred je kritika svih drugih obreda, njihovih vjerovanja i njihovih manipulacija. U njemu sam Bog čezne da blaguje s nama, a čovjek slušajući njegovu riječ *pripravlja svoje srce*, kako kaže lisica iz Malog princa.

Za razliku od ideoloških obreda, kršćanski obred osvjetljuje čovjeku njegovu istinu. A istina je ta da živimo u uskrsnom jutru. Zato su naši obredi slavlja života.

U euharistiji gledamo, slušamo, dodirujemo onog istog Krista koji je lomio kruh. U euharistiji živimo onu istu ljepotu uskrslog jutra kad se prolomila vijest o Kristovu uskrsnuću i onu istu intimnost večeri kad je Isus pokazao da je njegova prisutnost povjerena obreda. Obred otvara oči i uši da prihvatimo tu veliku istinu i tajnu. I da, trebamo takav obred. Bez takvog obreda ne bismo mogli živjeti. U njemu se najbolje vidi ono jesmo i ono što tek trebamo postati.